

ATATÜRK'ÜN 100. DOĞUM YILINA ARMAĞAN

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

İLÂHİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ İLÂHİYAT FAKÜLTESİ
TARAFINDAN YILDA BİR ÇIKARILIR

Cilt : XXV

Yayın Komisyonu

Prof. Dr. Hüseyin ATAY (Dekan)

Prof. Dr. Hüseyin YURDAYDIN

Doç. Dr. İsmet KAYAOĞLU

Doç. Dr. Beyza BİLGİN

Doç. Dr. Günay TÜMER

Doç. Dr. Rami AYAS

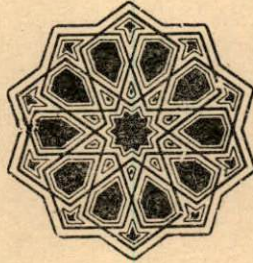
Makalelerin bilim ve dil bakımından sorumluluğu yazarlarına aittir.

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

İLÂHİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ İLÂHİYAT FAKÜLTESİ
TARAFINDAN YILDA BİR ÇIKARILIR

Cilt : XXV

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
Prof. Dr. Hüseyin ATAY, <i>Medreselerin Islahatı</i>	1
Prof. Dr. İsmail CERRAHOĞLU, <i>İbn Kesir ve Tefsiri</i>	45
Prof. Dr. İbrahim Ağâh ÇUBUKÇU, <i>Yunus Emre'nin Felsefesi</i>	71
Prof. Dr. Cavit SUNAR, <i>Aşk'ın Terbiyede Rolü</i>	95
Doç. Dr. Mehmet AYDIN, <i>The Ethics of Self-Realization With a Special Reference to Al-Fârâbi</i>	129
Zafer İslâm HAN, <i>Talmud'un Doğuşu ve Yahudiler Üzerindeki Te- siri, Çeviren: Mehmet AYDIN</i>	139
Macit FAHRÎ, <i>İslâm'da Allahın Varlığının Geleneksel Kanıtları, Çeviren: Mehmet DAĞ</i>	153
Mustafa FAYDA, <i>Hz. Ömer ve Ticaret Malları Vergisi Veya Uşûr</i> .	169
Doç. Dr. Ethem Ruhi FIĞLALI, <i>Mesih ve Mehdi İnancı Üze- rine</i>	179
E. TOFTBEK, <i>Kısa Dürzi İlmihâli, Çeviren: Ethem Ruhi FIĞ- LALI</i>	215
Doç. Dr. İsmet KAYAOĞLU, <i>Halife en-Nasır'ın Fütüvvete Gi- rişi ve Bir Fütüvvet Buyrultusu</i>	221
Doç. Dr. Abdulkadir ŞENER, <i>Dini ve Hukûkî Açından Bağışlama Üzerine Bir Sohbet</i>	229
Salahattin EN-NÂHÎ: <i>Çağdaş Mevzu Hukuklara ve İslam Huku- kuna Göre Telif Hakkı, Çeviren Abdülkadir ŞENER</i>	237
Ninian SMART, <i>Tarih Öncesine Ait Dinlerle İkel Dinler, Çeviren: Günay TÜMER</i>	297
Doç. Dr. Ahmet UĞUR, <i>Şükri-i Bitlisi ve Selim-Nâmesi</i>	325
Dr. Mehmet BAYRAKTAR, <i>İbn Al-Arabî'de Oluş ve Varoluşsal Çeşitlenme</i>	349

Dr. Mehmet BAYRAKTAR, <i>İbn Arabi'de "Varlığın Birliği"nin Onto-Lengustik Analizi</i>	359
Georges VAJDA, <i>Allah'ın Görülmesi (Rü'yetullah) Meselesi Çeviren: Sabri HİZMETLİ</i>	369
Yahyâ ibn 'Ali Yahyâ el-MÜNECCİM, <i>Kitâbu'n-Nağam Çevirenler: Ruhi KALENDER-Necati AVCI</i>	395
Prof. Dr. M. HAMİDULLAH, <i>Müslüman'ın Batı Aleminde ve Memleketine Dönüşünde Karşılaştığı Problemler Çev: Dr. Münir KOŞTAŞ</i>	419
Alber HAUTIN, <i>Hıristiyanlığın Kısa Tarihi. Çev: Dr. Abdurrahman KÜÇÜK</i>	437
Dr. Mustafa Sait YAZICIOĞLU, <i>Eş'arî'nin Hayatı</i>	457
Abdus-semi EL-MISRÎ, <i>İslâm'da Ticaret Âdâbı. Çev: Ramazan ŞİMŞEK</i>	477
TANITMALAR	
Ass. Münir ATALAR, <i>Arşiv ve Arşivcilik Bibliyografyası</i>	485

TALMUD'UN DOĞUŞU VE YAHUDİLER ÜZERİNDEKİ TESİRİ

Yazan: Zafer İslâm HAN

Tercüme: Dr. Mehmet AYDIN

İlâhiyat Fakültesi Dinler Tarihi Doçenti

Talmud¹ iki önemli kısma ayrılır:

- 1- MİŞNA (Mishnah): Bu asıl metindir.
- 2- GEMARA (Gemara): Mişna'nın şerhidir.

Mişna, Yahudilerin Tivrattan sonra kendileri için koydukları ilk kanunî prensiplerdir. Onu, Judah Hanasi (M.S.190-200) tarihleri arasında, yani, Romalı Titus'un Yahudi Mâbedini tahribinden bir asır sonra, derlemiştir².

Gemara'ya gelince o da iki kısma ayrılır:

- 1- Gemara Yerusalmî (Kudüs Talmudu)
- 2- Gemara Babilî (Babil Talmudu)

Gemara Yerusalmî, Mişna'nın şerhi için Filistin hahamlarının (özellikle, Taberiyye Medreseleri âlimlerinin) yaptıkları münakaşaları ihtiva eder. Kudüs Talmudu'nun derleme tarihi M.S.400'e kadar varır.

Gemara Babilî, Mişna'nın prensipleri etrafındaki münakaşaları ihtiva eder. Gemara Babilîyi, Babil Yahudi âlimleri derlemiştir. Bu Talmudun da derlenmesi yaklaşık olarak M.S. 500'de sona ermiştir.

Mişna, şerhi olan Gemara Yerusalmî ile birlikte "Yerusalm Talmudu" (Kudüs Talmudu) adını alır. Yine Mişna, şerhi olan Gemara Babilî ile birlikte "Babil Talmudu" adını alır, her iki Talmud da müstakil olarak basılmıştır.

Mişna (Mishnah): Mişna, kendi görüşlerine bağlı kalan Ferisiler hareketinin zuhurundan itibaren, hahamların naklettikleri "Sözlü ka-

1 The Universal Jewish Encyclopaedia, New York, 1948, X, s. 160 "Talmud maddesi.

2 Titus, M.S. 70 yılında son Yahudi mukavemetini de kırarak, Yahudi Mâbedini tahrib etmiştir (Çeviren)

nunun" (Oral Law)³ bir hülasasıdır. Ferisiler hareketi, Meryem oğlu İsa'nın zuhurundan sonra gelişmiş ve nihayet Hz. İsa'nın reddettiği Ferisi davetinin dayandığı yıkıcı esasların, ilânına sebep olmuştur.

"Mişna'nın şerhi" adlı kitabının mukaddimesinde Yahudi filozofu Musa b. Meymun (M.S.1135-1204) (Maimonides), Mişna'yı tanıtmaya başladığında şöyle yazar:

"Muallimimiz Musa'dan Mukaddes hahamımız Judah Hanasi'ye kadar, sözlü kanun adı ile tedris edilen herhangi bir akide üzerinde Yahudi âlimlerinden hiç biri açıkça ittifak etmedi. Her toplumun bir başkanı ve kendisine itimat ettiği bir kişisi vardı ki o, geçmiş bilginlerden ve hocasından duyduklarının şifahî olarak toplumuna nakledilmesi için notlar koyardı. Böylece her bilgin yüksek mahkemenin (Sanhedrin) kararlarına ve muhtelif nesillerde ilân edilen kararlardan ve Tevrat tefsirinden "geçmişlerin" vasil olduğu şeylere ve sözlü kanunlara sahip olduğu zaman, kifayeti nisbetinde istifade olunması için "sözlü kanunlara" benzer bir kitap telif etmiştir. İşte zaman böylece mukaddes hahamımıza gelinceye kadar geçmiştir. O, mukaddes sünnetle, ahkâmla, kararlarla ilgili bütün şeyleri ve her nesil için uyulması gereken Hz. Musa'dan mervi Kanun'un şerhini ilk defa, bir araya getirdi⁴.

MİŞNA'NIN DOĞUŞU:

Mişna, İbranice "bilgi" yahud "ikinci kanun" (Second Law) anlamına gelir. Yahudiler, Mişna'nın da Hz. Musa'ya Tûr'da indirildiğine inanırlar. Yahudiler Haham Chama'dan, o da Simun bin Lakish'den rivayet ediyor. Lakish, Tevrat'ın "Taş Levhalarını ve yazdığım şeriat ve emirleri öğretmek için onları sana vereceğim"⁵ ifadesini şöyle tefsir ediyor: "Levhalarından" maksad, *On Emir*'dir. Şeriat, yazılı kanunlardır. Emirler, Mişna'dır. "Yazdığım" kelimesinden gaye ise Yahudilerin naklettikleri Mukaddes yazılardan Nebilerin yazdıklarıdır. "Öğretmek için"

3 İleriki sahilelerde "Sözlü Kanun" ve Ferisi hareketinin izahını göreceğiz.

4 Dr. Joseph Barclay, Hebrew Literature, New York, 1901, Introduction, s. V-VI. Musa b. Meymun'un şahadetinden şu neticeye varıyoruz ki, nefislerinde şahsi tartışmaların ve karışıklıkların azınlaştığı hahamlar, "Sözlü Kanun" çerçevesinde aralarında herhangi bir şey üzerinde ittifak etmemişlerdir. Nesilden nesile değişen bu tartışmalar, Yahudinin Tevrat'tan daha kutsal tanıdığı Talmud prensipleri üzerinde hükümünü icra etmiştir. Buna Kur'an-ı Kerim'de de işaret edilmiştir: "Buna rağmen onlar, verdikleri o kat'i teminatı çözüb bozmuş oldukları içindir ki, biz kendilerini rahmetimizden kovduk. Kalblerini kaskatı yaptık. Onlar kelimeleri, Allah tarafından konulan yerlerinden değiştirdiler. Onlar nasihat ve ihtar edildikleri şeylerden bir nasib almayı da unuttular. İçlerinden birazı müstesna olmak üzere sen, onlardan daima bir hainliğe muttali olup duracaksın" (el-Maide: 13).

5 Çıkış: XXIV/12.

ifadesinin anlamı da Gemara'nın manasını öğretmektir. Bu, bize bütün kanunların, Tûr'da Hz. Musa'ya verildiğini gösterir⁶.

Bu şekildeki yorumdan, Haham'ın kavmi için yaptığı bir hile ortaya çıkıyor: İkiyi aynı şey olduğu halde o, Taş Levhalarla Kanunları nasıl ayırıyor! Sonra, emirlerle, levhaların arasını, levhaların On Emir olduğunu, emirlerin de, Mişna olduğunu zannederek karıştırıyor. Sonra yine, bir defa daha öğretmekten gayenin, Tevrat'ın öğretilmesi olmayıp, Gemara'nın öğttilmesi olduğu şeklinde kavmine şüphe vererek onları aldatıyor. Yine o, "yazdığım" ifadesindeki zamiri, Allah yerine Nebilere gönderiyor.

Yine Yahudiler, Mişna'nın Hz. Musa'dan mukaddes Hahamımız Judah Hanasi'ye kadar nesilden nesile, "kırk karşılayıcı"nın naklettiğini ilave ederler. O zamana kadar mabet, Yahudiler için bir merkez olarak devam ettiğiinden, şer'an bu öğretileri yazmak caiz değildir⁷.

Mişna'ya benzer kitapların en önemlisi Haham Eliezer ben Jacob'un Braitha adı verilen kitabıdır. Bazıları bu kitabı Mişna'nın benzeri sayarlar. Zira, Haham Eliezer'in koyduğu Talmud şer'i hükümlerinden yüz iki hüküm, Mişna'ya muhaliftir⁸.

MİŞNA'NIN BÖLÜMLERİ:

Mişna, altı bölümden meydana gelir. Bunlara Sedarim yani hükümler (orders) adı verilir. Bu bölümler şunlardır:

1- ZERAİM (Tohumlar): Ziraî usûlleri ihtiva eden on bir risale (tractates) den teşekkül eder: (1- Berachoth, 2- Peah, 3- Demai, 4- Kilyayim 5- Shebiith, 6- Terumoth, 7- Maaseroth, 8- Maaser sheni, 9- Hallah, 10- Orlah, 11- Bikkurim)

2- MOED (Belirli Günler=Appointed times): Oruç ve bayram usûllerini ihtiva eden on iki risaleden meydana gelir: (1- Sabbah, 2- Erubin, 3- Pesahim, 4- Shekalim, 5- Yoma, 6- Sukkah, 7- Betaah, 8- Rosh Hashanah, 9- Teanith, 10- Megillah, 11- Moed Katan, 12- Hagigah).

3- NASHİM (Kadınlar): Evlenme, boşanma, adak ve adak yapanlarla ilgili kanunları ihtiva eder. Tamamı yedi risaledir. "Putlara ibadet" anlamına gelen "Abodah Zarah"* risalesi de bunlardandır. Bu risale, put-

6 Hebrew Literature, s. 3.

7 Hebrew Literature, s. 3.

8 a.g.e., s. 11.

* Not: Genel Yahudi Ansiklopedisi "Abodah Zarah" risalesini Nezikin'in risâleleri içinde saymıştır. Bk. Universal Jewish Encyclopedia, Copyright, 1948, X, s. 163.

perestlerle-Yahudilerin alâkasını ele alır. (1- Yebamoth, 2- Kethuboth, 3- Medarim, 4- Nazir, 5- Sotah, 6- Gittin, 7- Kiddushin.)

4- NEZİKİN (Zararlar): Medenî ve ceza kanunlarına şâildir. On risaledir. (1- Baba Kamma, 2- Baba Metzia, 3- Baba Bathra, 4- Sanhedrin, 5- Makkoth 6- Shebuoth, 7- Eduyoth, 8- Abodah Zarah, 9- Aboth, 10- Horayoth).

5- KODASHİM (Mukaddes Şeyler): İbâdet usûllerinden bahseder. On bir risaledir: (1- Zebahim, 2- Menaboth, 3- Hullin, 4- Bechoroth, 5- Arachin, 6- Temurah, 7- Kerithroth, 8- Meilah, 9- Tamid, 10- Midboth, 11- Kinnim).

6- TOHAROTH (Temizlik): Necates ve temizlik prensiplerinden bahseder. On iki risaledir. (1- Kelim, 2- Ohaloth, 3- Negaim, 4- Parah, 5- Taharoth, 6- Mikvaoth, 7- Niddah, 8- Machshirin, 9- Zabim, 10- Tebul Yam, 11- Yudayim, 12- Uktain).

Tamamı altmış üç olan bu risaleler ayrıca kısımlara ve cümlelere bölünmüştür.

Bazen Talmud'a shas kelimesi ile de işaret edilir. Bu kelime İbranice "Shishas sedarim"ın kısaltılmış şeklidir ki, altı hüküm demektir.

Bu altı risaleye ilâve olarak birkaç küçük Talmud risaleleri (Minor Trectates) de vardır. Bunları şöylece gösterebiliriz.

- 1- Sefer Torah
- 2- Mezuzah
- 3- Tefillin
- 4- Tzitzith
- 5- Abadim
- 6- Kuthim
- 7- Gerim

Yeni talmud baskılarına ilâve olunan altı risale daha vardır ki⁹ şunlardır:

- 1- Aboth de Rabbi Nathan
- 2- Soferim
- 3- Semahoth

⁹ Reading Guide, Index, Jewish Universal Encyclopaedia, New York, 1948, s. 23, Bk. Copyright baskısı, 1948, s. 162, 165.

4- Kallah

5- Derech Eretz Rabbah

6- Derech Eretz Zuta

Talmud'a tamamen benzeyen ve Midrash denilen bir kitap daha vardır. Bu da, Talmud'un tamamlanmasından sonra, Hahamların uydurduğu, yahut topladıkları hikmetleri, kıssaları, hükümleri ihtiva eder. Hahamlar, bunları kaybolmaktan korudukları için Midrash'da toplamışlardır. Bununla beraber Talmud'un tedvini, bin yıl kadar devam etmiştir¹⁰.

MİŞNA'YI TERTİP EDENLER:

Haham Akiba, Mişna'yı topladı ve kısımlara ayırdı. Sonra talebesi Meir, Mişna'yı tamamladı ve onu basitleştirdi. Büyük hahamlar, Mişna'nın telifi ve toplanması hakkında, kendilerine has metodlarla plânlar koydular. Nihayet, Judah Hanasi Mişna'nın çokluğundan neş'et eden karışıklığa son vermeye karar vererek "güvenilir nüsha"yı yazdı. Judah Hanasi bu işi yaparken mevcut bütün nüshalardan, özellikle Meir'in nüshasından istifade etmiştir.

Mişna'nın yazılmasına iştirak eden bilgilere (Hillel'in vefatından¹¹ Milâdi 200 senesinde Mişna'nın tamamlanmasına kadar) Tanna'im¹² adı verilir.

Mişna'nın şerhi Gemara'yı meydana getirmeye iştirak eden bilgiler de Amora'im ismi ile tanınırlar¹³. Altı ve yedinci asırlarda şerhlerini, Talmud'a ilâve edenlere de Sabora'im yani akıllular yahut tartışanlar adı verilir.

Talmud'u tefsir eden hahamlar, Yahudi konsillerinin reisleri olursa, Geonim¹⁴ adını alırlar. Diğerlerine ise Posekim yani karar verenler, ayrıncılar denir.

10 A.Fabian, The Babylonien Talmud, University of Queensland Press, st. Lucia, 1963, s. 5.

11 Hillel'in vefatı M.S. 10 tarihleridir.

12 Mişna ile meşgul olan bilgilere Tanna'im, Talmud'la uğraşanlara da Amora'im (Açıklayanlar) denilmiştir. Bk. G.F. Moore, Judaism in the First Centuries of Christian Era: The age of the Tanna'im, Harvard Univ. Press, 1926. (Çev.)

13 Tanna'im, Tanna'nın çoğuludur. Arâmicce "Muallim" demektir. Bu isim, Hillel ve Shammai'ya halef olan Yahudi bilginlerine verilir. Yaklaşık olarak M.S. 10'dan Judah Hanasi'nin vefâtına kadar olan zaman içinde bu isim kullanılmıştır. Tanna'im âlimlerinin sayısı iki yüze geçer. Bunların ekserisi Haham olarak yani, Muallim, yahud Hakim diye lâkablanır. Yahudi âlimi, mabedde Patrikse (Patriarch) Rabbin yani Hahammuz Yahud Muallimimiz diye isimlendirilir. İbranice Amar kelimesinden müştak olan Amora'im ise şârih ve mütekellim anlamında kullanılmıştır.

14 Geon'un çoğulu olan Geonim, Fetva veren bilginler demektir. (Çeviren)

Mişna konusunda şu sual daima sorula gelmiştir: Mişna'yı toplayan Judah Hanesi midir? Yoksa bu önemli işi yapn yedinci Milâdî asırda bir Şahoraim âlimi midir? Kesin olan şudur ki, Mişna'yı toplayan Judah Hanasi'dir, ondan sonra gelenlerin işleri, tehzîb, ilâve, güzelleştirme ve şerh üzerine inhisar etmiştir.

Mişna'nın hükümleri ya kaynağı meçhul olan genel hükümlerdir, ya hâkimlerin (sağes) yahut muallimlerin görüşleridir. Bu konuda ikisi arasında tenakuz olursa, hakimlerin görüşleri tercih edilir.

Mişna'nın dili, kendisinde Yunanca ve Lâtincenin tesiri görülen yeni İbranice (Neo-Hebrew) dir.

- Mişna'nın en güzel baskısı Wilno'da neşredilen Romm baskıdır¹⁵.

H.J. Karsowsky, Mişna'da geçen kelimeler için bir fihrist koymuş ve iki cilt halinde 1927 de Frankfurt'ta neşretmiştir.

Yine H. Danby Mişna'yı ilâvelerle İngilizceye tercüme etmiş, Oxford'da 1933'de yayımlanmıştır.

Mişna'ya benzer bir diğer önemli kitap da Braitha'dır. Mişna'nın derleyicisi Judah Hanasi'den sonra gelen Tonnaim bilginlerinin öğretilerini ihtiva eder. Braitha ile Mişna'nın arasını ayırmak için Mişna'ya Mathnithan (Our Mishnah) diye işaret edilir¹⁶.

GEMARA:

Gemara ikmal (completion) anlamına gelir. Onu ilk defa, Judah Hanesi'nin oğulları olan Haham Gamaliel ve Simeon ortaya koymaya başlamış, sonra Haham Ashi bu işi; Fırat nehri kenarında bulunan SURA'da M.S. 365-425 arasında yeniden ele almıştır. Nihayet Gemara'yı, Haham Abino (Rabina olarak da adlandırılır) tamamlamış, yaklaşık olarak M.S. 498'de Haham Jose de Gemara'ya son şeklini vermiştir. Haham Jose, Yahudilerce telkin edici yahud emredici olarak adlandırılanların sonuncusudur. Ona tâbi olan âlimlere "Ashab-ı Rey" (Opinionists) adı verilir. Çünkü bir şeyle emretmek onların ihtisaslarından sayılmazdı. Onlar sadece geçmiş hükümlerden sonuç çıkarmaya muktedirler. Onların yerini yüce âlimler (sublime Doctors) almışlardır. Daha sonra da Rabbis¹⁷ denen hahamlar devri gelmiştir.

15 Polonya'nın kuzeyinde bir şehirdir.

16 Herman L. Strack, Introduction to the Talmud and Midrash, Philadelphia, 1945, s. 4.

17 Hebrew Literature, s. 10-11.

SENHEDRİN:

İbranice Yüksek Mahkeme demektir. O, Mişna'nın dördüncü bölümü olan Nezekim'i (Zararlar) teşkil eder. Lafzî manasına göre Senhedrin, yüksek yahudi mahkemesinin konuları, kaideleri ve prensipleri ile meşgul olur. Bu bölüm, on bir kısma ayrılmıştır. Her kısım, Yüksek Yahudi Mahkemesinin hüküm vermesi veya müdahalede bulunması mümkün olan hallerden biriyle ilgilenir¹⁸.

Dr. Samuel Krauss, "The Mishnah Treatise Senhedrin" adlı kitabında Senhedrin'i, hâkimin koyduğu prensiplere benzetmiş ve şöyle demiştir: "Yüksek Yahudi Mahkemesi'nin (Synhedrion Jewish) icraatında bu kısmın önemi büyüktür. Senhedrin, Yahudi devletinin hayatı için, son ışık itibar olunur. Bu kısmın, yahudinin hayat ve ölümü ile ilgili olması nedeniyle, okuyucuların çoğunluğunun dikkatini çekmiştir¹⁹.

YERUŞALİM TALMUDU (KUDÜS TALMUDU):

Bu Talmud'a, "İsrail Yurdu Talmudu" yahud "Ma'rib (batı) Oğulları Talmudu" da denir. Bu Talmud, M.S. 351 de Ursicinus'un yaptığı şiddetli baskılardan sonra; gizli sözlü kanunun kaybolmasından korkan yahudilerin endişeleri üzerine, M.S. 400 yılında toplanmıştır²⁰.

Talmud, İbranice "öğretmek" demektir²¹. Gerçekte Yerusâlim Talmudu'nu (Kudüs Talmudu) yazanlar, Kudüs bilginleri değil, Kayseriyye (Caesarea) bilginleridir²². Buradaki Yerusâlim ismi mecâzen söylenmiştir. Yerusâlim Talmudu'nu yazanların başında Haham Jochannan gelir.

18 Dr. Samuel Krauss, The Mishnah Treatise Senhedrin (Semitic Studies Series XI), Leiden, 1909, s. V-VI.

19 Dr. Samuel Krauss, The Mishnah, s. VII.

20 Bu sözü "Jewish Universal Encyclopaedia (Genel Yahudi Ansiklopedisi) nın yazarı söylemektedir. Joseph Barclay, Hebrew Literature, adlı eserinde ise şöyle der: Kudüs ve Bail Talmudu'nun te'lif edildiği devir, Yahudiler için nisbeten bir sulh zamanıdır. Haham Judah Hanasi'nin vefatından, Konstantin'in tahta oturmasına kadarki zamanda "Taberiyye Medreseleri" herhangi bir tahrik ve tazyike (Unmolested) maruz kalmamıştır. Yine Joseph Barclay, şunu ilâve eder: Yahudiler, nerede olursa olsunlar, Yahudi Medreseleri ile meşhur olan Taberiyye'ye sion'ları olarak bakmışlardır. Taberiyye'deki Haham Medreselerine mâli yardımda bulunmayı kendileri için vazife telâkki ediyorlar ve bu amaçla da gönüllü olarak kendi kendilerine vergi uyguluyorlardı.

21 Mişna'nın yorumu olan Gemara'ya, dar anlamıyla Talmud denmiştir. Talmud sözü, Kalde dilinde "Talimat" karşılığıdır. (Çeviren)

22 Kudüs Talmudu, Seforis, Taberiyye, Kayseriyye gibi din merkezlerinde düzenlenmiş ve sonradan bütünlüğe kavuşturulmuştur. (Çeviren)

Bugün tab' edilmiş şekliyle Yerusâlim Talmudu, Niddah risalesini altıncı risaleden ayırarak; altı risaleden sadece dördünü ihtiva eder. Musa b. Meymun zamanında Yerusâlim Talmudu, beş risaleden teşekkül ediyordu. Bu şekliyle onlardan biri hazfedilmiştir²³.

Yerusâlim Talmuzu (Kudüs Talmudu) ilk defa M.S. 1522-1523 yılları arasında Venedik'de basılmıştır. İkinci baskı, Polonya'da M.S. 1602-1605 tarihleri arasında Cracow'da yapılmıştır. Cracow'da basılan nüsha, M.S. 1886'da Krotoschin de tekrarlanmıştır. Sonra, 1860-1867 de Zhitomir baskısı görülmüştür. Daha sonra, Yerusâlim Talmudu'nun, 1899-1900 tarihlerinde Piotrkow'de ve 1922'de Wilna'da iki baskısı daha yapılmıştır. Bu son baskı, bazı notlarla birlikte Tashlum Yerushalmi ismi ile 1929'da yeniden basılmıştır. 1525'de Venedik'de tab' edilen nüsha, 1925'de Leipzig'de resimli olarak tab' edilmiştir. Bunu da 1929'da yapılan Berlin baskısı takip etmiştir.

YERUŞALİM TALMUDU'NUN BUGÜNKÜ DURUMU:

Jewish Universal Encyclopedia (Genel Yahudi Ansiklopedisi) yazarı, Yerusâlim Talmudu'nun (Kudüs Talmudu) yeni baskılarının birçok cümleler ve bölümler yönünden eksik olduğunu itiraf etmiş ve bunu iki sebebe bağlamıştır:

1- Bu bölümler, Talmud müstensihlerinin (scribal omissions) ihmalî neticesinde hazfedilmiştir.

2- Kasdî tahrifle (Deliberate Falsification) yok edilmiştir.

Birinci sebebi kabul etmemize imkân yoktur. Yahudiler, akibetlerini bağladıkları Hristiyan Avrupa'yı gördükten sonra, bilerek yalana ve tezyife kalkışmışlardır. Çünkü Orta çağda Hristiyanlar, kendi aleyhlerine Yahudi kitaplarında mevcut olan şeytânî kinlere ve cehennemî desîselere muttali olduktan sonra; Yahudilere karşı çıkmışlardır.

Birinci sebebi kabul etmemizin nedenine gelince, bunun için eski yazma nüshalara ihtiyaç yoktur. Çünkü Talmud, yeni baskıların yapılmasından önce, Orta çağda defalarca tab' edilmiştir. Bu baskıların güvenilir ve tam olanı, ilerde geleceği gibi, sinagog'un temizlemeye mecbur kaldığı Venedik baskısıdır.

Bu konuda "Genel Yahudi Ansiklopedisi" yazarı şöyle der: "Filistin Talmudu'nun (Yerusâlim Talmudu) mevcut metni, çok bozuk du-

²³ Hebrew Literature, s. 4. Yerusâlim Talmudu'nun baskıları için bk. The Universal Jewish Encyclopedia, Copyright, 1948, X, s. 161.

rumdadır. Talmudu nakleden müstensihler, kavrayamadıkları bir mana ile karşılaştıkları zaman; onu düzeltmekten çekinmediler. Bu hal, Talmud'un edebî uslubu ve metinlerde geçen kelimeler nedeniyle birçok defa vuku buldu. İşte metinlerdeki bu güçlük, müstensihlerin düştükleri hataların artmasına sebep oldu... Bu hatalar daha çok, benzer harfleri karıştırmak, birçok harfleri hafzetmek, anlayamadıkları rumuzları ve satırları terk etmek şeklinde görülür²⁴.

Filistin Talmudu (Yeruşalim Talmudu) İbranice yahut Batı Aramicesi ile yazılmıştır²⁵. Yaklaşık olarak 750.000 kelimeyi ihtiva eder. Bunların yüzde on beşi kıssalar ve Yahudi hikâyeleri olan Haggadah'dır. İşte bu hurâfi hikâyeler, İsrâiliyâtın esasını teşkil eder.

BABİL TALMUDU:

Yahudi âlimleri, Judah Hanasi'nin ölümünden sonra, onun Mişna'ya yazmadan terk ettiği birçok şey keşfetmişlerdir. İşte Babil Talmudu'nun esası, Judah Hanasi'nin Mişnası ile Haham Abba Areka'nın²⁶ Sura'da yazdığı şerhlerdir. Haham Abba Areka'nın ölümünden sonra te'lif edilen kitapların en önemlisi Tosefta'dır. Onun en önemli muhteviyatı, hüküm çıkarılan kıssalar (Haggadah)dır.

Hahamların üzerinde ittifak ettikleri görüşler ve münakaşalar çoğalma; hahamlar, bu görüşlerin ve tartışmaların kaybolmasından korktular.

Babil Talmudu'nun, Rabbina'nın yardımı ile ilk yazan Ashi (M.S. 427) dir. Ashi bu işi, Yahudilerin elinde güvenilir kanunî bir düşün bulunması ve Yahudi talebelerinin tedris edeceği bir kitabın meydana getirilmesi için yapmıştı. Başladığını tamamlamadan ölen Ashi'nin işini M.S. 499'da ölen Haham Rabina Bar Huna tamamlamıştır.

VI. ve VII. asırlarda Haham Saboraim, Rabina nüshasının üzerine açıklamalar ve şerhler koymuş, ihtilâflı konular için de bir bölüm eklemiştir. Burada zikretmemiz gerekir ki, Yahudi Havrası veya Hahamlık Mezhebi Babil esareti sırasında meydana getirilmiş ve Mabed yerine geçmiştir. Neticede Havra, toplanma yeri (Bet Hakenesset = House of Assembly) olarak adlandırılmıştır. Böylece, Havra²⁷'nin yapılma gayesi ve Talmud'un yazılma nedeni ortaya çıkmış oluyor.

24 Bu ifadelerden anlaşılıyor ki, mevcut şekliyle Yeruşalim Talmudu çok bozuk, Babil Talmudu ise çok noksandır. Bu durum, Yahudilerin yıkıcı ve tahripkâr Talmutlarının prensiplerini bizlerin gözlerinden saklamak amacından başka bir gaye gütmediklerini ortaya koymaktadır. Çünkü kendileri sadece Venedik'te basılan asıl nüshaya itimad etmektedirler.

25 Batı Aramicesi, Süryanice ve Yunanca karışık bir dil özelliği taşır. (Çeviren).

26 Haham Abba Areka, M.S. 175 senesinde Babil'de doğmuş, 247 de yine orada ölmüştür.

27 Dr. A. Fabian, The Babylonian Talmud, University of Queensland Press, St. Lucia, 1963, s. 7. Ayrıca bu konuda Bk. The Univ. Jewish Encyclopedia, Copyright, 1948, X, s. 164.

BABİL TALMUDU'NUN BASKILARI:

Babil Talmudu'nun bazı kısımları 1484 senesinde basılmış, tam olarak da 1520-1523 yılları arasında Venedik'te neşredilmiştir. Basel tab'ı ise, ondan birçok şeyleri kaldıran şiddetli bir Havra murakabesine tâbi tutulmuştur. 1644-1648'de tab' edilen Amsterdam baskısı ile, Havra sansürüne boyun eğmesine karşılık şeklini fazla değiştirmemiştir. Güvenilir nüsha ise 1886'da yirmi cilt olarak Wilna'da neşredilen Romm baskısıdır.

XIV. yüzyılda Münih'de hazırlanan nüshadan, Babil Talmudu'nun en güzel baskısını Strack 1912 yılında neşretmiştir.

Yine bu konuda "Jewish Universal Encyclopedia" (Genel Yahudi Ansiklopedisi) yazarı şöyle der:

"Babil Talmudu'nun tam yazma olarak kalmayışının önemli sebeplerinden birisi Orta çağda, aşırı Hıristiyan taassubunun mevcut oluşudur. Bu dinî taassub çoklarını matbu ve yazma Talmud yüklü arabaları ateşlemeye sevk etmiştir. Babil Talmudu'nun ilk tam tercümesini, Soncino Matbaası, Londra'da neşretmiştir.

İbrahim Kohen, 1921'de Berachoth kitabını İngilizceye tercüme etmiştir. Lâtince, Fransızca, Rusca, İtalyanca ve Yiddish²⁸ dilleriyle Bâbil Talmudu'nun özetini sunan sayısız kitaplar neşredilmiştir.

Yine "Jewish Universal Encyclopedia" (Genel Yahudi Ansiklopedisi) Babil Talmudu hakkında şöyle der: "Babil Talmudu'nun bütün yeni baskıları, dördüncü bahsin sonuna ilâve edilmiş sayısız küçük risaleler ihtiva eder."

Babil Talmudu²⁹ yaklaşık olarak iki milyon beşyüz bin kelimeyi kapsar. Bunlardan yüzde otuzu, kıssalar (Haggadah) geri kalanı ise, hükümlerdir³⁰.

TALMUD'UN (SÖZLÜ KANUN'UN) MEYDANA GELİŞİ VE ÖNEMİ:

Genel Yahudi Ansiklopedisi'nin (Jewish Universal Encyclopedia) yazarı, Talmud'un çok güzel, edebî uslûbü ile övünerek şöyle der: "Tal-

28 Yiddish, Almanya dışına sürülmüş Musevilerin soyundan olanların XIV. yüzyıl yarısından başlayarak kullanmış oldukları Almanca-İbranice karışımı dil. (Çeviren). Ayrıca Bk. Univ. Jewish Encyclopedia, X, s. 165.

29 Babil Talmudu, Nehardea, Sura, Muhaza, Pumpedita okullarında derlenip düzenlenmiştir. (Çeviren). Bk. Univ. Jewish Encyclopedia, Copyright, 1948, X, s. 164.

30 Babil Talmudu'nun dili "Doğu Arâmicesi" dir. (Çeviren) Babil Talmudu risaleleri için Bk. Univ. Jewish Encyclopedia, X, s. 165.

mud, insan hayatının her yönünü kaplayan bir bilgi hazinesidir. Uzun yıllar Talmud eğitimi yapmayan kimse, Talmud'un derinliklerini anlayamaz. Talmud mütercimi, Talmud'un büyüklüğü hakkında doğru bir fikir veremez. Talmud, şerhleri olmaksızın, kilitle kapatılmış bir kitaptan öteye geçmez."

Yine Ansiklopedi yazarı, şöyle ilâve eder: "Talmud, otoritesi, Ortodoks Yahudiler nezdinde İlahî özellikle kabul edilir. Böylece, Talmud prensiplerinin, değişmezliği, sabitliği ve zaruriliği onlarca kabullenilmiştir. Yahudi akidesinin ve nazariyesinin kesinleşmesinde Talmud'un oynadığı büyük rolü itiraf etmelerine rağmen, muhafazakâr ve ıslahatçı Yahudiler, Talmud'un tüm prensiplerinin tatbik zarureti olmadığını kabul ederler³¹."

İbranice "Torah Shebe' al Peh" diye adlandırılan "Sözlü Kanun" Tevrat'ta mevcut olmayan, Yahudilerce kabul edilen Yahudi Kanunu'ndan bir parçadır.

Hahamlar, topluluğa daha çok hakim olmak ve daha çok birliği sağlamak gayesiyle; Yahudilerin iç muamelelerini ve hayatlarını tanzim etmek için "Sözlü Kanun"u uydurmuşlardır.

İlk defa, Ferisilerden olan Yahudi Hakimleri, Tevrat'ta yazılandan başka, Hz. Musa'dan rivayet olunan diğer kanunları icad etmişler ve ona "Sözlü Kanun" adını vermişlerdir. Yine onların inançlarına göre, bu "Sözlü Kanunları" Hz. Musa yazmamış ve başka birisinin de yazması caiz değildir. Bunun için hahamlar, onu nesilden nesile gizli olarak nakletmişlerdir. Ancak Yahudilerin M.S. 135'de Barkochba'nın başkanlığında, Yunanlılara³² karşı giriştikleri başarısız Yahudi isyanından sonra Yahudiler, bu gizli kanunları kaybolmasından korkarak Talmud kitabında toplamaya başlamışlardır.

31 Hebrew Literature, s. 8 şöyle bir bilgi verir: Talmud'un dördüncü bölümü olan Senhedrin, Yahudilere büyük bir Millî Kurul (Great National Senate) kurmalarının gerekli olduğunu söyler. Aynı bölümün "Mücâzât" (Punishment) adı verilen onuncu risalesi, Senhedrin'e karşı olan Yahudilerin, cezalandırılma ve te'dib edilmelerini ihtiva eder. (Burada söylemekte yarar vardır ki, Senhedrin, Jewish Financiers Şirketi perdesi arkasında, bugün fiilen mevcuttur. Dünya kapitalizminin üçte birinden az olmayan kısmı üzerinde direkt veya indirekt hâkimiyet ve kontrolünü sürdürmektedir. Zannedildiği gibi Senhedrin'in faaliyeti, sadece Yahudileri te'dib değil; aynı zamanda (Yahudilerin yeni plânları gereğince) Siyonizm siyaseti ile siyasetleri bağdaştıran hükümet ve rejimleri de te'dib etmeyi amaçları içerisine almaktadır. Bu haliyle Senhedrin, dünya çapında gizli bir hükümettir. Senhedrin otoriteleri, hakim oldukları Batılı Yayın Organları, hükümetleri ve Millî İstihbarat kurullarıyla işbirliği halindedir. (Bk. 27 Haziran 1968 yılında Kuveyt'te neşredilen (دیلی نیوز) gazetesinde İngiliz yorumcu Lord Cymyc'in yazısı).

32 Yazarın Yunanlılara karşı gösterdiği isyan aslında "Romalıları" karşı yapılmış ve başarı da kazanmıştır. Ancak ömrü üç yıl kadar sürmüştür. M.S. 132-135). (Çeviren)

Genel Yahudi Ansiklopedisi yazarının yazdığına göre, "Yazılı ve Sözlü" Kanun, yahudilerin yanında hüküm'de aynı itibar olunur. Yahudiler ikisinin arasını sadece isim'de ayırırlar.

Dr. Joseph Barçlay da şöyle der: "İkinci Kanun"un veya "Sözlü Kanun"un dayandığı küllî esas, Hz. Musa'nın Tevrat'ta açıkladığı şu şeye iltifat etmemektir: "Rab bu sözleri (On Emir) bütün cemaatinize, dağda ateşin, bulutun ve koyu karanlığın içinden, büyük sesle söyledi ve başka bir şey demekdi³³."

Ayrıca şunu da ilâve etmiştir: "Yahudi Mabedinin yıkılışı, Yahudilere, şiddetli bir dini hamaset unsuru teşkil etmiştir. Bu dini hamaset duyguları bazan yanlışlıkla, bazan da hedefine uygun ve kıvamında tahrik edilmiştir. Ancak bu dinî coşkunluk artmakta ve daha da artacaktır. Çünkü büyük sonuç yaklaşmaktadır³⁴."

FERİSİLER (Phareesis):

M.Ö. 200 senesinde ortaya çıkan Ferisiler, M.S. 200 senesine kadar Yahudi toplumunda varlıklarını sürdürdüler. "Sözlü Kanun"u icad eden bunlardır. Ferisiler M.Ö. 444'de ölen Haham Ezra'ya tâbi' olmuşlardır. Klasik Yahudi yazarları, Ferisilere "Büyük Havra Adamları" (Men of Great Synogogue) diye işaret etmişlerdir. Ferisiler, Ezra'yı, Musa (a.s.)'dan sonra en büyük Yahudi Muallimi sayarlar.

Ferisi, ayrılmış olan demektir. Bu anlamın kaynağı, onların, Tevrat prensiplerine bağlı kalan Genel Yahudi Ekolünden ayrılmış olmalarından yahud ilk defa kendi görüşlerine bağlı kalan Ferisilere karşı ayaklanan, Sadukiler (Sadduces) gurubundan ayrılmalarından kaynaklanabilir.

Daha sonra Ferisiler arasından Karâlik hareketi zuhur etmiştir. Bunlar, Ferisi inancının geçersizliğini ilân etmişler, Ferisilerin, kendi duygularını ve isteklerini tatmin için koydukları Talmud'dan yüz çevirmişlerdir. Aynı şekilde Reformist Yahudiler (Reform Jews) de Sözlü Kanun olan "Talmud"un semadan inmiş olmasını ve Hz. Musa'dan rivayet edilmiş olmasını inkâr etmişlerdir. Modern Ortodoks Yahudiler ise Ferisileri, sapıklar olarak telâkki etmişlerdir. Genel Yahudi Ansiklopedisinin şehadetine göre, bu "Ortodoks Yahudiler" sözlü kanuna Ferisilerin imanı şeklinde inanırlar³⁵.

33 Tesniye: V/22.

34 Hebrew Literature, s. 40.

35 Jewish Universal Encyclopediadia, "Oral Law" maddesi.

Genel Yahudi Ansiklopedisinin yazarı şunu da ilâve eder: “Modern Hürriyetçi Yahudilik” (Modern Liberal Judaism) Yahudi dini kahramanlığının neticesi olan yazılı ve sözlü iki kanunu da kabul eder. Fakat “Hürriyetçi Yahudilik” bu kanunların zaman zaman, asrın din fikrine uygun olarak ve ihtiyaçlara göre değişmesi zaruretine de inanır. . . . Ortodoks ve Hürriyetçi Yahudiler, Yazılı Kanun’a, Sözlü Kanun’un, milletin âdetlerinin ve yeni unsurların ilâve edilmesiyle onu donukluktan kurtaracağı kanaatinde birleşmektedirler. Onlara göre, Yahudiler, böylece kanunlarını yeni şartlara uyması için değiştirmeye kadir olabirler.

Talmud prensiplerine, Yahudileri tutunmaya sevk eden şey, kudretlerinin ani çökmesi ve bütün medreselerinin bir anda kapanmış olmasıdır. İşte bu durum, gelecek merhaleler için onları, yeni prensipler aramaya sevk etmiştir. Böylece Yahudiler, Evrensel bir imparatorluk kurmayı hazırlamak için, yalnız dinî prensipler çerçevesinde topluma hakim olmayı ve hayatı idame ettirmeyi kendilerine öğreten Talmud’da, aradıklarını bulmuşlardır.

Dr. Joseph Barclay ise şöyle der: “Genel bir Yahudi topluluğu olmasına rağmen, Talmud sadece, Ortodoks Yahudiliğine itibar etmiştir. Çünkü Talmud, onların muhtaç olduğu şeyle, onları güçlendirmiştir.

Dr.A. Fabian’ın görüşüne göre ise, Talmud’un Yahudi kavmi ve dinini korumada çok kuvvetli payı olmuştur. Talmud, medeniyetin her derecesinde, her devlet ve toplumda, her zaman ve mekânda onların, uyumlu hale gelmesine sebep olmuştur.

Yine Fabian, bu konuda L. Ginzberg’in şu sözlerini nakleder:

“Talmud, Yahudiye; dış dünyadaki kin ve zulümlerden kaçarak, dilediği gibi sığınacağı ebedî mânevî bir Cennet vermiştir. Yahudi nesilleri, Talmud sahifelerinde en derin dinî arzularını doyuracak hususu bulmuşlardır. Aynı şekilde Yahudi, Talmud’da; fikrî ilhamlarının en üstün kuvvetini bulmuştur. Dünya milletleri, mâzilerinden kopmakla birlikte; Talmud, Tevrat’tan sonra Yahudilerin hayatında ruhî bir kuvvet ve semereli bir ahlâk olmaya devam etmektedir.

Abraham Weiss de şöyle der: “Yahudi, Talmud sayesinde, Talmud da, Yahudi sayesinde ayakta kalabilmiştir.”

Daha sonra Fabian şöyle devam eder: “Bugün de dahil, Yahudinin hayatı, büyük ölçüde: Talmud prensipleri ve esasları üzerine kurulmuştur. Dinî vazifelerimiz, dualarımız, âyinlerimiz, evlilik kanunlarımız ve

daha birçok esaslar ve kanunları doğrudan doğruya Talmud'dan çıkarılmıştır. Yahudide karakterleşen bütün sıfatlar, Talmud'a dayanır; şahsiyette vakar, tasadduk, toplum hürriyetine meyil, sağlam aile ilişkileri, öğrenmeye olan susamışlık, akli yeteneklerin tamamı, Talmud'a bağlanır. Kısaca, Yahudi'nin hayatı Talmud'la gelişmiştir.”

Dr. Joseph Barclay, bize; Haham Goshua ben Levi'nin, Talmud'un şu sözünü nakleder: Talmud'u tahrif edenin Cennetten nasibi yoktur. Onu şerhe tevessül eden ise, yakılır»³⁶.

BİBLİYOGRAFYA

- 1- H.L. Strack, Einleitung in den Talmud, Leibzic, 1894.
- 2- J.H. Weiss, Bet Talmud, Vienna, 1881-1882.
- 3- E.Bischoff, Talmud - Katechismus, Leibzic, 1904.
- 4- The Jewish Encyclopedia, U.S.A. (I - XII), 1903-1905).
- 5- The Universal Encyclopedia, New York, (I - X) 1948.
- 6- Dr.Joseph Barclay, Hebrew Literature, New York, 1901.
- 7- Dr.Joseph Barclay, The Talmud, London, 1878.
- 8- H.Polano, The Talmud, London, (tarihsiz).
- 9- Lewis Browne, The Wisdom of Israel, London, 1948.
- 10- Dr.A.Fabian, The Babylonian Talmud, Lucia, 1963.
- 11- Dr.Samuel Krauss, The Mishnah Treatise Sanhedrin, Leiden, 1909.
- 12- Dr.Muhammed Bâhr Abdu'l-Mecid, el-Yahûd fi'l-Endelus, Kahire, 1970.
- 13- Dr.Rudleng, el-Kenzu'l-Mersûd Fi Kavaidi't-Talmud, Arapçaya Çeviren: Yusuf Nasrullah, Kahire, 1899.

36 Hebrew Literature, s. 14, Dr. Joseph Barclay, The Talmud, London, 1978, s. 15.

NOT: Ortodoks Yahudiliğin "bugünkü İsrail'de hakim olduğunu belirtmek kayda değer. Ortodoksluğun en büyük hahamı ile İsrail hükümeti arasında "Kimin Yahudi olup olmadığı" probleminin tartışması hâlâ gözlerimizin önünde canlılığını koruyor. Hükümetin ve İsrail Yüksek Mahkemesi'nin görüşüne göre, her İsraili Yahudi'dir. Fakat en büyük haham, Yahudilikleri Ortodoks Havrası tarafından kabul edilmiş Yahudi anne ve babanın oğlu olmayı Yahudi olarak görmemektedir. Ortodoks hahamlığı, reformist bir hahamın elinde Yahudileşen Amerikalı bir kadının yahudiliğini kabul etmediği için, Filistin'deki Yahudi Devleti de reformist hahamı tanımamaktadır. Bu durumdan anlaşılıyor ki bugün İsrail'de hakimiyetini sürdüren büyük çoğunluk Ortodoks Yahudilerdir.